

О. О. Клімова

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія», м. Харків, Україна

МУЗИЧНА ІНТЕНЦІЯ ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ В ЕСТРАДНОМУ ВОКАЛЬНОМУ АНСАМБЛІ

О. О. Клімова. Музична інтенція як засіб комунікації в естрадному вокальному ансамблі

Розглянуто явище музичної інтенції та проаналізовано її роль у комунікативних процесах естрадного вокального ансамблю. Вивчення наукових публікацій за темою виявило, що поняття інтенції ґрунтовно досліджене у сфері філософії, але в музикознавстві, особливо в його естрадній галузі, є недостатньо вивченим. Актуальність обраної теми зумовлена зростанням популярності вокальних ансамблів на сучасній естраді та недостатнім теоретичним осмисленням процесів, притаманних цій формі виконавства. На основі виконавської та педагогічної практики, а також унаслідок теоретичного та емпіричного дослідження, автор висновок, що музична інтенція має першорядне значення на всіх стадіях творчої діяльності естрадної вокально-ансамблевої виконавської форми та відіграє ключову роль у його розвитку.

Ключові слова: *музична інтенція, естрадний вокальний ансамбль, направленість, ансамбліст, комунікація.*

О. Клімова. Musical intention as a mean of communication in variety vocal ensemble

The purpose of this article is to analyze the subject of musical intention and its role in the communicative processes of the performing form of a variety vocal ensemble. The study of scientific publications on the topic revealed that the concept of intention is thoroughly researched in the field of philosophy, but in musicology, especially in its variety field, it has not been studied enough.

The relevance of the chosen topic is due to the growing popularity of vocal ensembles on the modern stage and insufficient theoretical understanding of the processes within this form of performance.

The methodology. In the course of this study, we used the following general and special methods: structural-functional, comparative-analytical, system-comparative, induction method, functional

and empirical. In combination, all these methods of scientific knowledge allow a wider and more detailed study of the specifics of the creative activity of a variety vocal ensemble.

The results. The subject of musical intention, as well as the participants in this process in the vocal ensemble, are highlighted. The influence of musical intention on the efficiency and success of the functioning of this performing form is analyzed. On the basis of our performing and teaching practice, as well as as a result of theoretical and empirical research, we come to the conclusion that the musical intention is of paramount importance at all stages of the creative activity of the variety vocal ensemble performing form and plays a key role in its development.

The scientific novelty. For the first time, the phenomenon of musical intention is studied as the main principle of the creative activity of a variety vocal ensemble. This subject is considered not only as an abstract phenomenon, but as the main link in all communication processes of the modern variety vocal ensemble.

The practical significance. The results obtained can be actively applied in the practice of existing professional ensembles, educational vocal groups, as well as in amateur ensemble creativity. The application of the principles of intentionality will help artistic directors and performers to work more effectively and professionally with the performing form of a variety vocal ensemble.

Keywords: *musical intention, variety vocal ensemble, orientation, ensemble player, communication.*

Філософське поняття «інтенція» (лат. «intentio») перебуває в полі зору багатьох дослідників не перше століття. Приблизно 1700 років уваги наукової думки до цього явища призвели на сьогодні до появи цілого спектру значень та пояснень дефініції. Іntenціональний спосіб пізнання світу містить в собі мотив

* This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.

абстрактного мислення, що є одним із найважливіших та найхарактерніших для мистецької та науково-мистецької галузей. Сприйняття музичного мистецтва інтуїтивне, суб'єктивне і тому унікальне, оскільки дозволяє кожному створювати абсолютно індивідуальні, ні на що більше не схожі картини розуміння навколишньої дійсності, попри рівень професіоналізму чи ступеня залучення в мистецькі процеси. І найпершим та найприроднішим засобом досягнути цю естетику буття є музична інтенція.

Актуальність теми. Вивчення явища музичної інтенції зумовлено прагненням теоретичного осмислення комунікативно-інтенціональних процесів, що полягають в особливій магичній властивості єднання кількох особистостей в єдиний, монолітний, збалансований за різними параметрами ансамбль солістів-вокалістів, який здатен породжувати новий унікальний звукообраз на концертній естраді.

Постановка проблеми. Попри прискіпливе та детальне вивчення поняття інтенції у філософії та її визначальний характер у музичному пізнанні світу людиною, у сфері музичного мистецтва естради його відрізняє недостатня вивченість, що є основною проблемою, запропонованою до розгляду в цій статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Явище інтенції доволі глибоко та докладно досліджено у філософії. Цим питанням у різний час цікавилися багато видатних філософів. Проте слід акцентувати на недостатній вивченості понять «інтенція» та «інтенціональність» саме у сучасному музикознавстві. У сучасному музикознавстві до вивчення інтенції звертаються Н. Янковська (2016), П. Тратті-Кухілл (2010), Н. Могилевська (2021), Р. Міллер (2010), В. ВанСаазе (2013) та ін.

Мета дослідження — простежити роль музичної інтенції у комунікативних зв'язках сучасного естрадного вокального ансамблю та виявити її вплив на процеси, характерні для цієї виконавської форми.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтенціональність є характерною ознакою сучасного естрадного виконавства, де форма

вокального ансамблю знаходить стійке та за-требуване глядачем положення. Тлумачення цього явища часто видозмінювалися та перероблялися, починаючи з глибини століть. У сфері музичного мистецтва поняття інтенції посідає одну з перших позицій насамперед як спосіб пізнання та творення дійсності музикантом (автором, виконавцем, музикознавцем тощо). Саме ця «спрямованість», «налаштованість» суб'єкта на музичний акт полягає в основі всієї площини взаємодій сучасного Homo ludens (Й. Хейзінга), де, крім самого музиканта, активно залучається і глядач-слухач як рівноправний учасник процесу музичної комунікації.

Найперші згадки терміна «інтенція» простежуються у судочинній практиці римської правової системи, зокрема — у так званому формулярному процесі. Інтенція була основним аспектом складання формули позову, в якій подавалася претензія позивача до сторони відповідача (Зайков, 2018). Перші згадки у філософії зустрічаються у IV–V ст. у працях середньовічного богослова та філософа Аврелія Августина Іпонійського, який трактував інтенцію як спрямованість душі до найвищої позитивної мети — до Творця.

Філософська думка того часу диференціювала значення інтенції на дві підгрупи — теоретичну та практичну. Відповідно до практичної семантичної підгрупи інтенція передбачає як саму волю людини, так і спрямованість волі до якоїсь мети. Відповідності цієї позиції знаходимо і в працях св. Августина, що виокремлює також і поняття «уваги розуму» (лат. «animi intentio»). У поєднанні intentio і animi intentio з одного боку, а також об'єкта, який ми сприймаємо, та самого акту сприйняття з іншого, Августин вбачає один із базових елементів пізнання картини світу людиною, формування його світоглядних засад (Івін, 2004).

Пізніше цю думку у своєму двотомнику «Етика, або пізнай самого себе» успадковує та розвиває П'єр Абеляр, який однак диференціює поняття intentio та вчинку (лат. «opus»). Фома Аквінський основними структурними елементами морального акту волі людини називає

intentio та electio (лат. «вибір»). У Ф. Аквінського інтенція в теоретичному аспекті є невіддільною від його вчення про пізнання та означає не сам предмет пізнання, а сам образ цього предмету, що формується в душі людини. При цьому реально існуюча річ відрізняється від її образу, а intentio виступає як засіб розуміння цієї речі.

На сьогодні загальне тлумачення терміна зводиться до того, що інтенція (від лат. «прагнення») — це «намір, мета, спрямованість свідомості, мислення на який-небудь предмет» (Ільїчов та ін., 1983). Цікавим також є визначення сучасного французького доктора філософії А. Конт-Спонвіля, що має на увазі під цією дефініцією «вольове спонукання, що існує в теперішньому, але спрямоване на майбутнє або на намічену мету. Інтенція є проекцією волі або її метою» (Конт-Спонвіль, 2012).

За умови розуміння інтенції як акту волі людини стає очевидним психологічний аспект питання, що вносить до нього суб'єктивну компоненту. Саме ця суб'єктивна складова стала основною у феноменологічному вченні Е. Гуссерля, що ввів інтенціональність як категорію свого філософського аналітичного апарату. Відповідно до феноменології Е. Гуссерля інтенціональність — це «основний характер свідомості взагалі, яка завдяки цьому є не лише переживанням, а й переживанням, що має сенс» (Гуссерль, 2009, с. 467).

Поняття інтенції та інтенціональності у багатьох аспектах можна порівняти зі сферою музики та музичного сприйняття зокрема. Сучасні філософи дедалі частіше стикаються з труднощами теоретичного осмислення феномену музики, що пов'язано з ірраціональною природою цього явища. В. Медушевський, Л. Шаповалова, В. Сокіл у своїх наукових працях звертають увагу на недосконалість існуючих підходів у пізнанні музики. Як справедливо зауважує доктор філософії В. Сокіл, «західна теорія та філософія музики центрована переважно на (...) піфагорійсько-галілейській моделі, що характеризується онтологізацією, об'єктивізацією, інтелектуалізацією (математизацією) та

міфологізацією музичної предметності» (Сокол, 2015, с. 39). Такий підхід раціонального аналізу музики на сьогодні схоже починає себе вичерпувати, вимагаючи залучення нових філософських підходів до вирішення проблеми. У такому контексті інтенціональність може стати одним із можливих способів вирішення цієї проблеми.

Сприйняття музики і переживання почутого, що йде після акту сприйняття, лежить поза полем раціонального осмислення. Ми чуємо, сприймаємо, відчуваємо музику не розумом, а душею, що породжує особливу духовну реальність (Медушевський, 1988), у якій і відбуваються процеси пізнання. І це має глобальне значення в сучасному світі, що поступово втрачає моральні цінності і поглинається культом матерії та споживання. У такому ракурсі музичне мистецтво цілком може знову виступити в ролі ціннісного орієнтира, який «здатний перебудувати систему цінностей самої людини, не тільки додаючи до неї нові елементи, але й, насамперед, змінюючи ієрархію смислів, цінностей та норм» (Лукін, 2013, с. 93).

Невловима, невидима і тому таємнича «магія» взаємодії всіх елементів виконавської форми естрадного вокального ансамблю складно піддається науково-теоретичному осмисленню і перебуває швидше за рамками раціонального мислення — закони формування цієї виконавської форми загалом спираються на традиційні критерії ансамблевості в музичному мистецтві. Серед основних параметрів виступають темброва, звуковисотна, метро-ритмічна злагодженість тощо. В естрадному ансамблі до зазначеного переліку додається гармонійне співвідношення сценічних образів солістів ансамблю, їх манери співу та поведінки на сцені, збалансованість володіння хореографічними навичками, а також уміння комунікувати з публікою, залучаючи її як ще одного учасника перформативного дійства. Все це поєднується у процесі створення вокального ансамблю, народжуючи єдиний та збалансований за різними показниками виконавський організм.

Проте музикознавчий аналіз специфіки вокально-ансамблевої форми виконавства, що керується чітко визначеними і конкретними принципами дослідження, дати повноцінну відповідь на питання у чому секрет досконалого ансамблю виконавців здатен лише частково. Одним із способів вирішити це завдання є звернення до вивчення музичної інтенції — основного єднаючого елемента, що пов'язує між собою всіх учасників розгалуженої комунікативної системи естрадного вокального колективу. Розглянемо далі роль музичної інтенції у процесі життєдіяльності вокального естрадного ансамблю.

Отже, з огляду на загальне філософське визначення явища інтенції, можна зазначити, що *музична інтенція* — це спрямованість свідомості та мислення на певний музичний предмет чи процес. У такому випадку необхідно визначити учасників музичного акту та предметно-процесуальне поле, із яким вони вступають у взаємодію. Предметом музичної інтенції незмінно є музичний твір у динаміці його залучення до репертуару ансамблю (починаючи з етапу підбору серед наявних композицій або створення автором спеціально для конкретного виконавського колективу до стадії його концертної презентації). Залежно від функцій учасників музичного процесу ракурс погляду на цей предмет може змінюватися. У контексті вивчення виконавської форми естрадного вокального ансамблю такими учасниками комунікативного простору естрадного вокального ансамблю можуть бути:

- ансамбліст-вокаліст;
- художній керівник/лідер вокального ансамблю;
- автор композиції (композитор/аранжувальник/співавтор);
- глядач/слухач;
- інші учасники колективу, що можуть брати участь у творчій діяльності, але не є зазначеними вище (хореографічна група, режисер-постановник, звукорежисер та ін.).

Сконцентруємо увагу на вивченні інтенціональних процесів, що відбуваються всередині естрадного вокального ансамблю, де найбільш

залученими до творчих процесів учасниками є художній керівник (або лідер вокального колективу) та сам виконавський склад, представлений ансамблістами-вокалістами. Такий вибір пояснюється тим, що саме ці учасники мають найбільший вплив на формування генерального вигляду вокальної композиції з погляду суто музичних критеріїв сприйняття ансамблевості як якості.

У процесі роботи над вокально-ансамблевим твором виявляються його окремі складові — партії, їх співвідношення, характерні співзвуччя, притаманні жанрово-стильові ознаки, ритмічні та гармонічні структури, тощо. Художній керівник або лідер вокального гурту, який скеровує процес підготовки музичного твору, визначає локальну мету певного етапу його вивчення та допомагає ансамблістам спрямувати свій інтенціональний потенціал на цю мету, обираючи та виділяючи її як пріоритетну.

На кожному етапі формування естрадного вокального ансамблю як єдиного музичного організму виникає необхідність у тісній комунікації його учасників. І музична інтенція, як вже було зазначено, слугує основним методом сполучення, щоб об'єднати роботу різних музикантів та налаштувати їх на єдиний результат. Розглянемо прояви інтенціональності на різних етапах роботи естрадного вокального ансамблю та роль музичної інтенції на шляху досягнення загального результату — завершеної та збалансованої вокально-ансамблевої композиції.

На основі своєї виконавської та педагогічної практики роботи із естрадним вокальним ансамблем автор схильна виокремити декілька таких етапів. На практиці, залежно від сталості вокального колективу, перші етапи може бути пропущено. Але навіть на перших стадіях творчої роботи такого колективу музична інтенція відіграє ключову роль.

Отже, представлений аналіз явища інтенції в естрадному вокальному ансамблі охоплює всі стадії роботи над створенням естетично довершеного музичного твору. Умовно позначимо наступні: *I етап* — сама ідея створення вокального колективу. На цьому рівні інтенція

проявляється як творчий задум автора (одного або відразу кількох) втілити в реальність концепцію нового колективу. Заохочування до такої мети, прагнення створити унікальний та якісний ансамбль (і як колектив, і як якість) є основним мотивом автора. Іntenція тут проявляється як зорієнтованість на якийсь ідеальний результат, концепт якого народжується у задумах творця естрадного вокального колективу. Саме цей задум, наділений рисами досконалості (за визначенням іntenції у Фоми Аквінського), виступає потужним спонуканням у теперішньому часі, спрямованим на реалізацію в майбутньому (згідно з трактуванням іntenції Конт-Співілем).

На *II etani* відбувається підбір вокалістів, які, власне, і мають сформувати естрадний ансамбль. Найчастіше такий колектив складається з осіб, знайомих раніше, із залученням нових музикантів. У разі, коли основний склад формується з раніше знайомих естрадних вокалістів, момент психологічної (а отже – і музичної) «спайки» вирішується дещо швидше та ефективніше. У випадку, де підбір артистів-вокалістів в ансамбль відбувається шляхом кастингів і відборів сторонніх одне одному музикантів, цей процес протікає дещо складніше, нерідко зумовлюючи конфлікти та подальші коригування у складі виконавців-ансамблістів. На цьому етапі музична іntenція виступає в ролі основного сполучного елемента, що дозволяє об'єднати часом абсолютно різні за світоглядом особистості в один колектив, який поки що не можна назвати естрадним вокальним ансамблем повною мірою, а швидше його прототипом, що передувє версії кінцевого результату.

Музична іntenція на цьому рівні здатна об'єднати погляди різних особистостей солістів-вокалістів, дозволяє в деяких випадках примирити амбіції, скоригувати погляди на кінцевий результат, пристосувати особисті якості окремого артиста під вимоги концепту, орієнтувати його на загальне ціле, і таким чином – трансформувати особистість соліста-вокаліста, відкриваючи його нові якості крізь призму взаємодії з партнерами у вокальному

ансамблі. Рухомі метою створення якісного музичного «продукту», а також ідеєю заповнення потреби в музичній комунікації з однодумцями свого професійного кола, музиканти (що мають специфічні особливості характеру, темпераменту, тембру голосу, виконавську манеру, енергетичну подачу образу і голосу) починають продуктивно взаємодіяти між собою. Музична іntenція як спрямованість створення нового ансамблевого звучання виступає у ролі об'єднуючого і стимулюючого начала.

III etan є трудомістким процесом репетицій та «підстроювання» розрізнених елементів в єдине ціле, де музична іntenція відіграє ключову роль. Власне, ця стадія і є самою іntenцією, її ототожненням. Подібно до настроювання музичного інструменту, кожен із вокалістів включається у складну трансформацію творчих одиниць ансамблю, що, однак, дозволяє зберегти особисті якості кожного ансамбліста (а в естрадному напрямку навіть зобов'язує до цього). Музична іntenція, що об'єднує «зростаючий» вокальний ансамбль, дозволяє налаштувати тісні довірчі взаємини, які у найбільш стійких колективах з часом переростають у відносини на кшталт сімейних; вивірити роботу у вивченні та виконанні своєї партії та у співпраці із партнерами, віднайти ладо-гармонічний, метро-ритмічний, жанрово-стильовий, інтонаційний баланс; підпорядкувати виконавську манеру, створити концепцію майбутнього звукообразу, що визначить напрям творчої діяльності вокального колективу; співвіднести особисті навички хореографії, пластики, комунікативності із єдиним результатом ансамблевої роботи; зрештою досягти катарсису внаслідок залучення до загального музичного процесу, відчуття радості та повномірного екзистенційного проживання.

Музична іntenція включає в себе на даному етапі вибудовування багатого обертонами унісону, повнозвучних акордових вертикалей, відчуття партнера в агогічних умовах а *carpella*, деталізацію дихання, вибудовування характеру звуку, викликаного драматургічними особливостями твору, єдиний рух динамічних відтінків, цілісності підсумкового.

IV етап процесу становлення ансамблю та підготовки вокального твору вінчає всю виконану роботу та виправдовує вкладені сили та старання ансамблістів-вокалістів. Це — етап концертної практики колективу, що пройшов довгий шлях формування та співування. На цій стадії еволюції ансамблю більшість конфліктів залагоджено, ансамблісти звикли «інтенціонувати» одне одного, тобто відчувати, інтуїтивно розуміти, а отже, передбачати поведінку партнера (наприклад, відчувати вокальне дихання іншого вокаліста та заздалегідь розуміти час та характер його вступу). За допомогою музичної інтенції, колектив колись сторонніх артистів-вокалістів з їхньої доброї волі перетворюється на єдиний організм, який живе за внутрішніми законами та регулюється ними. Це не просто співставлення незалежних музикантів, які зіткнулися волею випадку, а повноцінна виконавська одиниця, що вирізняється унікальним звукообразом, збагаченим особистими якостями кожного з ансамблістів, результатом роботи якої є завершений, музично та естетично збалансований вокально-ансамблевий твір на концертній естраді.

Висновки. Внаслідок ретельного теоретичного та емпіричного аналізу проблеми ролі музичної інтенції у комунікативних процесах сучасного естрадного вокального ансамблю визначено засадниче значення явища інтенції у формуванні закритої системи функціонування виконавської одиниці творчого колективу. Автор дійшов наступних висновків:

1. Поняття інтенції глибоко досліджується філософською думкою протягом тривалого періоду часу, але сучасним музикознавством вивчено недостатньо і потребує подальшої розробки.

2. Зростання популярності сучасних естрадних вокальних формацій свідчить про актуальність вивчення музичної інтенції як явища сучасного естрадного вокального ансамблю. Музична інтенція має безпосереднє відношення до формування та діяльності сучасного естрадного вокального ансамблю, зокрема його комунікації.

3. На етапах становлення вокального ансамблю інтенція проявляється у різних аспектах, надзавданням слугує головна ідея звукоутворення, прагнення якої постає головним об'єднуючим началом. Музична інтенція дозволяє трансформувати особистість, відкриваючи її не виявлені раніше межі крізь призму взаємодії в ансамблі і цим збагачуючи як самого носія якостей, так і загальний результат взаємодії виконавців-ансамблістів; обумовлює народження нового, унікального звучання та сценічного образу вокального ансамблю.

Отже, музична інтенція — головний сполучний і формотворчий засіб комунікації в естрадному вокальному ансамблі.

Список посилань

- Гуссерль, Э. (2009). *Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии*. (Т. 1, изд. 2). Академический проспект.
- Зайков, А. (2017). *Римское частное право* (изд. 2). Юрайт.
- Ивин, А. (Ред). (2004). *Философия: Энциклопедический словарь*. Гайдарики.
- Ильичёв, Л., Федосеев, П., Ковалёв, С., Панов, В. (Ред.). (1983). *Философский энциклопедический словарь*. Советская энциклопедия.
- Конт-Спонвиль, А. (1983). *Философский словарь*. Этерна.
- Лукин, А. (2013). Интенция сознания и духовная жизнь личности. *Социум и власть*, 2 (40), 93–96.
- Медушевский, В. (1988). *Музыковедение: проблема духовности*. Советская энциклопедия.
- Сокол, В. (2015). *Интенциональный разум и музыкальное мышление: феноменологическая дискрипция*. [Автореф. дис. ...доктора философских наук]. Тюменский государственный университет, Тюмень.
- Хёйзинга, Й. (1997). *Статьи по истории культуры*. Прогресс.
- Miller, R. (2010). Artist Intentions: a Case for Quality Covers. Plasketes, G. (Ed.), *Ashgate Popular and Folk Music Series*. (pp. 231–239). Ashgate Publishing Ltd.
- Trutty-Coohill, P. (2010). Art, Intention and Communication. *Art Inspiring Transmutations of Life*, 106, 351–360.
- VanSaaze, V. (2013). From Intention to Interaction: Artist's Intention Reconsidered. *Installation Art*

and the Museum: Presentation and Conservation of Changing Artworks, 109–141.

Referencers

- Comte-Sponville, A. (1983). *Philosophical Dictionary*. Eterna. [In Russian].
- Huizinga, J. (1997). *Articles on the history of culture*. Progress. [In Russian].
- Husserl, E. (2009). *Ideas for Pure Phenomenology and Phenomenological Philosophy*. (Vol. 1, ed. 2). Akademicheskij prospekt. [In Russian].
- Ilyichev, L., Fedoseev, P., Kovalev, S., Panov, V. (Eds.). (1983). *Philosophical encyclopedic dictionary*. Sovetskaja jenciklopedija. [In Russian].
- Ivin, A. (Eds.). (2004). *Philosophy: Encyclopedic Dictionary*. Gaidariki. [In Russian].
- Lukin, A. (2013). The intention of consciousness and the spiritual life of the individual. *Socium i vlast'*, 2 (40), 93–96. [In Russian].
- Medushevsky, V. (1988). *Musicology: the problem of spirituality*. Sovetskaja jenciklopedija. [In Russian].
- Miller, R. (2010). Artist Intentions: a Case for Quality Covers. Plasketes, G. (Ed.), *Ashgate Popular and Folk Music Series*. (pp. 231–239). Ashgate Publishing Ltd. [In English].
- Sokol, V. (2015). *Intentional Mind and Musical Thinking: A Phenomenological Discrimination*. [Master's thesis]. Tyumen State University, Tyumen. [In Russian].
- Trutty-Coohill, P. (2010). Art, Intention and Communication. *Art Inspiring Transmutations of Life*, 106, 351–360. [In English].
- VanSaaze, V. (2013). From Intention to Interaction: Artist's Intention Reconsidered. *Installation Art and the Museum: Presentation and Conservation of Changing Artworks*, 109–141. [In English].
- Zaikov, A. (2017). *Roman Private Law* (2nd ed.). Yurait. [In Russian].

Надійшла до редколегії 14.02.2022